

Nr 50.

Ankom till riksdagens kansli den 16 maj 1941 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om utredning och förslag rörande ordnandet av kontrollen över handeln med utsäde.

(2:a avd.)

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 42 av friherre *Beck-Friis m. fl.* samt II: 66 av herrar *Thorell* och *Nolin* har hemställts, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en allsidig utredning rörande ordnandet av kontrollen över utsädeshandeln samt till 1942 års riksdag inkomma med de förslag, vartill sagda utredning kunde giva anledning.

Beträffande de skäl som anförts till stöd för motionerna får utskottet — i den mån ej därför redogöres närmare i det följande — hänvisa till desamma.

Över motionerna har utskottet i vederbörlig ordning begärt yttranden av lantbruksstyrelsen och statens centrala frökontrollanstalt. För innehållet i nämnda yttranden lämnas en redogörelse här nedan.

Gällande bestämmelser m. m.

Handeln med utsäde regleras genom lagen den 14 juni 1928 (nr 289) angående handel med utsädesvaror, som i viss del ändrats genom lagen den 20 mars 1936 (nr 54). Lagen äger enligt 1 § tillämpning å köp av frö, som är avsett till utsäde, med undantag av utsäde av stråsäd och trindsäd. Skogsfrö avses ej i lagen och icke heller frö av växter, som odlas blott till prydnad. Enligt 2 § åligger det säljare av utsädesvara att, evad det påfordras av köparen eller ej, senast då varan avlämnas skriftligen uppgiva vissa förhållanden för köparen. Uppgiftspliktens omfattning anges under fem med a) — e) betecknade punkter i paragrafens 1 mom. Punkten a) avser säljarens namn och adress. Enligt punkten b) skall uppgivas fröets slag samt i fråga om rotfruktsfrö och köksväxtfrö ävensom, där så kan ske, beträffande annat frö fröets sort. Uppgiftsplikten under punkten c) gäller beträffande annat frö än köksväxtfrö och avser fröets renhetsgrad, uttryckt i viktprocent rent frö. I punkten d) föreskrives, att uppgift i fråga om annat frö än köksväxtfrö skall lämnas om fröets ogräshalt, uttryckt i antal ogräsfrön på varje kilo-

gram frö med särskilt angivande av sammanlagda antalet frön av sådana ogräs, som enligt de för statens centrala frökontrollanstalt gällande bestämmelserna äro att anse såsom svårare. Slutligen skall enligt lagens 2 § 1 mom punkten e) uppgivas fröets grobarhet, uttryckt i antalsprocent grott frö av det rena fröet.

I 2 § 2 och 3 mom. givas vissa särskilda bestämmelser om uppgiftsplikten i fråga om s. k. blandfrö samt utländskt frö.

I lagens 3 § medgivas vissa undantag från de i 2 § 1 och 2 mom. givna reglerna.

Enligt 7 § får ej frö av rödklöver, alsikeklöver, vitklöver eller timotej saluhållas till utsäde, där varan innehåller mer än tre gånger så många ogräsfrön som enligt gällande bestämmelser angående statsplombering av frövara må kunna förekomma i statsplomberad vara. Ej heller får till utsäde saluhållas blandfrö, där det innehåller flera ogräsfrön än fyra gånger det antal, som enligt nyss angivna bestämmelser angående statsplombering är medgivet för timotejfrö.

Om säljaren ej fullgör sin uppgiftsplikt eller om han lämnar oriktiga uppgifter, straffas han med böter (8 och 9 §§). Detsamma gäller för den, som överträder förbud enligt 7 § (10 §).

I en av Kungl. Maj:t utfärdad *kungörelse den 15 november 1928 (nr 444), ändrad genom kungörelse nr 55/1936* ha givits föreskrifter rörande tillsynen å efterlevnaden av 1928 års lag. Om frö av rödklöver, alsikeklöver, vitklöver eller timotej eller blandfrö saluhålles till utsäde och sådant undantagsfall, som i lagens 3 § omnämnes, icke är för handen, kan prov av den saluhållna varan få tagas för att kontrollera, att varan icke innehåller högre ogräshalt än som är tillåten enligt lagens 7 §. Berättigade att taga sådana prov äro allmän åklagare, tjänsteman eller provtagare, som är anställd hos statens centrala frökontrollanstalt eller de med statsmedel understödda lokala frökontrollanstalterna, ävensom hushållningssällskaps jordbrukskonsulent eller vandringsrättare. Då sådant av köpare påkallas, äga vidare de personer, som nyss nämnts, taga prov av inköpt frövara i de fall, då 1928 års lag äger tillämpning å köpet. Proven skola undersökas vid statens centrala frökontrollanstalt. Om undersökningen giver vid handen, att förseelse mot 1928 års lag blivit begången, åligger det frökontrollanstalten att anmäla förhållandet till allmän åklagare för vidtagande av vederbörlig åtgärd.

Enligt propositionen nr 77, genom vilken förslaget till 1928 års lag förelades riksdagen, skulle lagen äga tillämpning å allt slags frö, som var avsett till utsäde, däri inbegripet utsäde av stråsäd och trindsäd. Riksdagen beslöt emellertid, att från lagens tillämplighetsområde skulle undantagas utsäde av strå- och trindsäd samt skogsfrö.

Sammansatta andra lag- och jordbruksutskottet yttrade i sitt utlåtande, nr 1, i denna del följande:

Om än utskottet alltså anser sig böra tillstyrka en lagstiftning på föreliggande område, synes med hänsyn till denna lagstiftnings säregna karaktär och de mot densamma framförda betänkligheter, det dock icke vara tillrådligt att nu giva lagen en vidsträcktare tillämpning än som av förhållandena

oundgängligen betingas. Det torde vara obestridligt, att de största missförhållandena inom utsädesmarknaden förekomma i fråga om det egentliga fröet. Beträffande utsäde av stråsäd och trindsäd torde däremot missförhållandena icke vara så starkt framträdande, att för närvarande ett ingripande på lagstiftningens väg kan anses nödvändigt. I fråga om strå- och trindsäd föreligger även större möjligheter för köparen att själv kunna bedöma varan i vissa avseenden än då fråga är om egentligt frö, vars värde såsom utsäde icke kan utrönas genom en besiktning av fröet utan först efter företagen analys. Försäljning av utsäde av stråsäd och trindsäd torde ock i betydlig omfattning äga rum mellan odlarna själva. Genom ett undantag för dylikt utsäde torde därför handeln odlare emellan beredas skälig rörelsefrihet. Utskottet anser alltså, att från lagens tillämpning bör undantagas utsäde av stråsäd och trindsäd.

Enligt förslaget skall lagen äga tillämpning även å skogsfrö. Av lantbruksstyrelsens av domänstyrelsen biträdda motivering till förslaget i denna del synes ett viktigt skäl för skogsfröets intagande under lagen vara det, att uppgift skulle lämnas om fröets härstamning. I anledning av framkomna erinringar hava emellertid föreskrifter i berörda avseende uteslutits ur förslaget. Med hänsyn härtill och då några mera påtagliga missförhållanden i de avseenden, varom uppgiftsskyldighet beträffande skogsfrö kvarstår enligt förslaget, icke torde hava förekommit, synes skogsfröet kunna helt undantagas från lagens tillämpning, och detta jämväl i betraktande av att dylikt frö till allra största delen försäljes av skogsvårdsstyrelserna, vilka torde låta sig angeläget vara att tillhandahålla ett lämpligt och fullgott frö till utsäde.

Gällande bestämmelser om s. k. *statsplombering av utsäde* återfinnas i lantbruksstyrelsens kungörelse den 14 november 1936 (nr 10) angående statsplombering av frövara med däri senare företagna ändringar och tillägg. Enligt nämnda bestämmelser kan den, som har ett parti utsäde iordningställt för försäljning, anmäla detta till plombering hos frökontrollanstalt, som genom sitt ombud låter provtaga partiet och försegla detsamma till dess undersökning av uttagna prov är slutförd. Visar undersökningen att ur partiet uttagna prov uppfylla samtliga föreskrivna fordringar, låter frökontrollanstalten utfärda plomberingsbevis, vilket av anstaltens ombud under s. k. statsplomb åsättes varje kolli av varan. Den som låter plombera varan skall i vissa fall uppgiva sortnamnet, vars riktighet kontrolleras genom efterkontrollodling, utförd av statens centrala frökontrollanstalt. Detta är angivet på plomberingsbeviset, som vidare innehåller uppgift om att köpare genom insändandet av beviset till nämnda anstalt kostnadsfritt kan erhålla upplysning om kontrollodlingens resultat; skulle detta utvisa, att sortäktheten är felaktig, kan köparen på grund härav resa ersättningskrav mot säljaren.

Slutligen må i detta sammanhang erinras att, sedan Kungl. Maj:t den 11 oktober 1940 förordnat om beslag från och med den 16 i samma månad å all spannmål med undantag av kokärt, utsädeshandeln beträffande beslagtagna varor organiserats efter sådana linjer, att statens livsmedelskommission fastställt olika kvalitetsfordringar för fyra olika prisklasser av samtliga spannmålslag samt bemyndigat Svenska spannmålsaktiebolaget att auktorisera

vissa utsädesfirmor att inköpa och försälja utsädespannmål. Nämnda bolag har på grund härav träffat avtal med de auktoriserade firmorna, varigenom dessa måste förbinda sig, att »utsädesvara får icke av utsädesfirman försäljas utan att densamma är plomberad och försedd med signering samt åtföljd av under plomben anbringat analysbevis rörande varans beskaffenhet». För varor, som fylla fordringarna för olika slag av statsplombering och som skola säljas efter för dylika varor fastställda prisklasser, är statsplombering sålunda i stor utsträckning obligatorisk, varjämte även andra varor i vissa fall måste plomberas av frökontrollanstalt.

I motionerna anföres bland annat följande:

Det kunde icke förnekas, att 1928 års lag bidragit till att förbättra handeln med de varor, å vilken densamma ägde tillämpning. Å andra sidan kunde icke bestridas, att fortfarande vissa missförhållanden förefunnnes i fråga om handeln med utsäde, vilka icke syntes möjliga att med lagens tillhjälp komma till rätta med.

Vad nu särskilt anginge handeln med utsäde av strå- och trindsäd, kunde dessas undantagande från utsädeslagen i verkligheten ej motiveras med att köparen-jordbrukaren själv kunde bedöma den köpta varans värde. Det vore visserligen sant, att denne i viss mån kunde avgöra huruvida varan vore tillfredsställande sorterad och huruvida den vore fri från olämpliga inblandningar, men grundförutsättningen för varans användning, nämligen grobarheten, kunde omöjligen vid besiktning av varan bedömas. Detta berodde ju självfallet på denna egenskaps natur och bevisades ju lätt av till frökontrollanstalterna från jordbrukare inkomna prov av varor, som varit avsedda att användas till utsäde, men som visat sig vara underhaltiga eller oanvändbara på grund av frostsador, angrepp av växtsjukdomar m. m. Även i ett annat viktigt avseende, nämligen beträffande sortäktheten, hade köparen ingen som helst möjlighet till ett bedömande. I ett land som vårt med dess synnerligen växlande klimatförhållanden spelade sortfrågan som bekant en utomordentligt stor roll. Vår högt stående växtförädlingsverksamhet hade emellertid bland annat av strå- och trindsädeslagen frambringat sorter, lämpade för olika förhållanden, men det gällde för odlaren att erhålla garanti för att han vid inköp av utsäde erhöle dylikt av just den sort, han ansåge sig böra odla. Det torde vara obestriddigt, att missförhållanden härvid förefunnits och förefunnnes. Så t. ex. hade vid brist på utsäde av tidig, för Norrland lämplig havresort förekommit att utsäde av sen sort försålts under den tidiga sortens namn.

Man torde väl kunna förvänta, att en utsträckning av gällande utsädeslag till att även omfatta strå- och trindsäd skulle kunna i någon mån bidraga till förbättrade garantier för försålda strå- och trindsädesvarors beskaffenhet, men det vore obestriddigt, att betydligt säkrare garantier i nämnda avseenden skulle vara att vinna genom införande av obligatorisk statsplombering av i allmänna marknaden till odlare försålda partier. En dylik förordning skulle alltså icke gälla handeln jordbrukare emellan eller handeln köpmän emellan. En utredning rörande vilket av de båda angivna alternativen för ett ordnande av fröhandeln, som vore lämpligast, syntes böra komma till stånd.

Yttrandena.

Statens centrala frökontrollanstalt har hemställt om bifall till motionerna och anfört följande:

Då utsådet beskaffenhet självfallet utgör grundförutsättningen för den för vår folkförsörjning ytterst viktiga jordbruksproduktionen, är det naturligtvis av stort nationellt intresse att från statens sida åtgärder vidtagas för att söka tillförsäkra köpare av utsäde bästa möjliga garantier för användbarheten av inköpt vara. Detta gäller icke blott sådana egenskaper som grobarhet, renhet, ogräsinnehåll m. m. utan även varans sortäktighet, ty en viktig förutsättning för erhållande av tillfredsställande skörderesultat är också att det utmärkta och för landets skiftande klimat- och jordmånsförhållanden avsedda sortmaterial, som vår växtförädlingsverksamhet frambragt och alltjämt frambringa, kommer till användning, där det är avsett att odlas. Av denna anledning är det av stor vikt, att odlaren också erhåller verklig garanti för sortäktigheten hos det utsäde, han inköper. Det kan visserligen ej bestridas att vår utsädeshandel i många fall står på ett ganska högt plan, men det torde ej heller kunna förnekas att i sist anförda avseenden vissa åtgärder från det allmännas sida äro behöfliga.

Motionärerna framhålla tydligt vikten av att säkra garantier för saluförda utsädesvarors beskaffenhet i olika avseenden åstadkommas och angiva tvenne alternativ för denna frågas lösning nämligen antingen en utvidgning av lagen angående handel med utsädesvaror den 14 juni 1928 till att omfatta även strå- och trindsäd eller införande av obligatorisk statsplombering, vilket sistnämnda alternativ motionärerna med rätta anse vara det mest effektiva. Emellertid anse sig motionärerna ej vilja taga ställning till vilket av dessa alternativ, som för närvarande är lämpligt genomföra, varför de hemställa om en allsidig utredning rörande ordnandet av kontrollen över utsädeshandeln. För att några åtgärder i berörda avseenden skola kunna vidtagas är en ingående utredning ofrånkomlig, därvid representanter för jordbruk, utsädeshandel och frökontroll få tillfälle dryfta en rad olika spörsmål såsom likartade åtgärder och deras verkan och praktiska tillämpning i andra länder, huruvida och under vilka villkor lagbestämmelser rörande utsädeshandel med strå- och trindsäd skulle kunna genomföras samt huru tillsynen över dylika bestämmelsers efterlevnad skulle lämpligen ordnas, huruvida obligatorisk statsplombering är möjlig införa på alla eller vissa slag av utsäden samt huruvida bestämmelserna för statsplombering böra i vissa avseenden undergå förändringar eller utvidgningar, vartill komma en hel rad spörsmål, som under utredningsarbetets bedrivande med all säkerhet kunna uppstå.

Lantbruksstyrelsen har funnit sig böra förorda, att en allsidig utredning komme till stånd angående handeln med utsäde samt vad som i övrigt kunde åtgöras för att säkra tillgången till en fullgod utsädesvara. Till stöd för sin uppfattning har lantbruksstyrelsen anfört i huvudsak följande:

Lantbruksstyrelsen finner liksom centrala frökontrollanstalten åtgärder i motionens syfte vara önskvärda. Styrelsen vill emellertid rikta uppmärksamheten på den omständigheten att av det utsäde, som användes inom lantbruket, endast en mindre del är föremål för handel. Det utsäde av egen produktion, som av lantbrukarna användes, torde ej sällan vara av mindervärdig beskaffenhet med hänsyn till grobarhet, renhet och ogräsinnehåll. Undersökningar rörande beskaffenheten i anförda avseenden av det hemmaproduce-

rade utsädet torde endast sällan förekomma. Möjligheterna att genom upplysning eller på annat sätt ytterligare intressera lantbrukarna för utsädet beskaffenhet, jämväl i andra fall än då detsamma inköpes, synes styrelsen därför förtjäna uppmärksamhet i detta sammanhang.

Motionärernas uppfattning att inom utsädeshandeln vissa missförhållanden förefinnas i avseende å det saluförda utsädet vitsordas av jordbruksstyrelsen och statens centrala frökontrollanstalt. Jämväl utskottet är av den meningen, att åtskilliga åtgärder torde kunna vidtagas i syfte att tillförsäkra köpare av utsäde större garantier än som nu är möjligt rörande användbarheten av inköpt vara. De av sammansatta andra lag- och jordbruksutskottet vid 1928 års riksdag uttalade betänkligheterna mot införande av en tvångslagstiftning på ifrågavarande område ha icke besannats, utan synes lagen angående handeln med utsädesvaror, utan att några större olägenheter av densamma förmärkts, ha bidragit till att förbättra kvaliteten å saluförda partier av de varor, varå lagen äger tillämpning. Det synes därför utskottet böra övervägas, huruvida icke lagens tillämplighetsområde borde utsträckas även till utsäde av stråsåd och trindsåd. Att såsom i motionerna ifrågasattes genomföra en obligatorisk statsplombering för alla slag av utsädesvaror synes utskottet innebära ett alltför stort ingrepp i den rådande handelsfriheten på området, vilket skulle medföra avsevärda olägenheter för såväl säljare som köpare av utsäde. Däremot synes icke uteslutet att ett dylikt förfarande skulle kunna föreskrivas rörande visst eller vissa slag av utsäden. De sålunda ifrågasatta restriktiva bestämmelserna böra icke komma till tillämpning å handeln med utsäde jordbrukarna emellan. Utskottet förordar alltså, att en utredning angående förevarande spörsmål kommer till stånd, i vilken böra deltaga representanter för jordbruk, utsädeshandel och frökontroll.

Utskottet.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 42 och II: 66 må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning i enlighet med vad ovan anförts rörande ordnandet av kontrollen över handeln med utsädesvaror samt för riksdagen framlägga de förslag i ämnet, som därav må föranledas.

Stockholm den 16 maj 1941.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Närvarande: se utlåtande nr 49.